

Eötvös József:
EMLEKBESZÉD
KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR LEVELEZŐTAG FELETT
 (Elmondá az Akadémia XII. köz ülésében, oct. 8. 1843.)

Szép, dicső egy látvány olly férfiú képe, ki anyagi önösségtől szabadon, egy magas czélnak áldozó életét, legyen az haza, legyen becsület, legyen vallásos meggyőződés, miért vérét ontá; lelkünk emelkedik a bátor emlékénel, ki azon számtalan lánczokat s gyöngéd kötelékeket, mellyekkel az élet sziveinket magához fonja, erős kezekkel szét bírá szakítani, s lelkét isteneré, nevét a jövőre bizva, a halállal szembe szállt, hogy példáján zsarnok s elnyomott tanulják: miként valami van e világon, mit lánczokba verni nem lehet: a bátor, erős meggyőződéstől áthatott férfi kebel.

De van valami e világon, mi a mint ennél nehezebb, úgy szebb s fenségesebb is; azon tántoríthatlan állhatatosság ez, azon rendíthetlen kitűrés, mellyel a férfiú áthatva magas gondolatától ez egy kivitelének szenteli egész életét, s ha a sokaság, melly csak az iránt, mi zajjal történik, viseltetik érdekl, egyedül a sikernek nyújtja koszorúit; ha csak a bajnoknak, ki valamely ügynek végre diadalát vívá ki; csak a gondolkozónak, ki valamely igazságot már kimondott, tartja föl tiszteletét; méltó, hogy mi, kiknek a tudomány tiszta szolgálata jutott feladatúl e hazában, meg ne feledkezzünk a fáradhatlan munkásról, ki célját, épen mert az ember erejénél magasabb vala, el nem érheté ugyan; ki az igazságot, mellyet kerese, föl nem találhatá egészen, — de ki életének egész erejét egy célra irányozva, dicső példája azon férfiúi állhatatosságnak, s kitűrésnek, mellynek a tudomány minden haladását köszönheti, s melly abban, kiben azt találjuk, több lelki erőnek s erősebb meggyőződésnek tanúsága, mint bármilly fényes siker.

Illy férfiú vala Körösi Csoma Sándorunk — méltó, ha valaki, hogy neve tisztelettel említtessék, hogy emléke példaként fölállíttassék a serdülő ivadéknak, mellyen tanulja: mikint férfiúi kitűrés a látszólag legreménytelenebb pályán is mindig magasra vezet.

Körösinek hazája Erdély. — Ha az országok politicalai elosztását, ha földleirási kézikönyvet tekintünk, ő nem hontársunk, s fájdalommal költené lelkünket a gondolat, hogy nagy embereink sorából azon nevet, melly az újabb korban előttünk legtisztább fényben tündökölt, ki kellene törölnünk s egy más hazától irígyelnünk azt, kit magunkénak olly szivesen vallanánk: ha nem épen Körösi emléke volna legszebb, legdicsőbb bizonyosságunk, hogy azon elkülönzés, melly a két haza közt létezik, csak épen politicalai viszonyainkban fekszik; hogy azon határokat, mellyeket Erdély s Magyarország közt a történetek kifejlődése vont, szívünk nem ismeri; hogy míg iskoláinkban két testvér országról tanulunk, honszeretünk csak egy magyar nemzetet ismer.

Körösí hazája Erdély; de midőn a' gyermekszív eldődei emlékénel először föl-
dobogott, midőn az ifjú az ősök ismeretlen honát keresve útnak indult; nem a'
mi eldődeink nyomdokát kereste-e akkor ő? Mi vala az, mi lelkét föltartá annyi
sanyarúságok, mi őt csüggedni nem hagyá veszély 's szenvedések között? nem
azon remény-e, hogy majdan évek után Ázsia határain a' gobi pusztán, vagy ott,
hol a' Himalaya csucsaí ég felé nyúlnak; egy népet fog találni, melly nyelvén,
melly a' mi nyelvünkön szól; mellyben vérét, a' mi vérünket ismerheti; melly-
nek fiait kebléhez szorítva másfél ezerezdnyi távollét után ismét magyar magyar-
ral ölelkezik! — 'S Körösi nem volna a' miénk? hazája nem volna a' mi hazánk?
Azon népek, mellyeket egy ezred összelánczolt, mellyeknek dicsősége és szenvedé-
sei közések, mellyeket a' multban emlékei, a' jelenben szeretet, a' jövőben
minden remény egybefon, örökre el lennének válva? Oh nem! Körösi emléke
biztos jel, hogy ez nem lehet így; azon férfiúnak nevénel, ki óriási honszereteté-
ben nem jelent 's jövőt, hanem nemzetének egész multját átfogta lelkével, azon
édes meggyőződés tölti lelkünket, hogy ama határvonal, melly Erdélyt honunk-
tól elválasztja, sziveinkben nem létezett soha, 's bátran mondhatjuk: Körösinek
hazája Magyarország azon része, mellyet Erdélynek neveznek.

Csak igen kevés az, mit első éveiről tudunk; azon ritka egyediségek közé tar-
tozik ő, kik inkább azon, hogy valami emlékezetre méltót tegyenek, mint hogy
tetteiknek emléke föltartassék — iparkodnak; s ha kiveszem azt, hogy Egerpa-
takon, Sepsi székben székely katoná szüléktől származott, 's első neveltetését az
enyedi ref. collegiumban nyéré, nincs mit e' férfiú első ifjuságáról mondhatnék.
Kétségen kívül érdekes volna azon belső benyomásokat ismerni, melyek Körösi
gondolatainak ezen irányt adák; tudni a' körülményeket, mellyeknek befolyása
alatt már az ifjú olly erősen akarni tanult; érdekes, forrásaig követhetni azon éle-
tet, melly olly dicsően folyt, olly tisztán végződött előttünk; de az idő, mellyben
az erre szükséges adatok megszerzettethének, elmúlt, 's ha vannak is, kik Körösi
zsenge gyermekkorá óta ismerik, — ki az, ki midőn a' szegény székely fiú
1799-ben az enyedi collegiumba jött, 's kanyerét mint iskolai szolga keresvén,
első tanulmányait végezté, annak szép jövőjét sejdítette, 's fejlődésére a' szüksé-
ges figyelmet fordította volna?

Hisz ő nem tartozott azon szerencsések közé, kiknek egy család, százados ér-
dem vagy szerencse által megkészíti magas alapját, hogy legkisebb érdemeik ész-
revétessenek, vagy hogy a' környékező fény előtt az oda állított egyediségnek
még törpeségét is elfelejsük. — Ő becsületes, de szegény szüléktől származott,
egészen önjereje bízott ifjú vala, a' nép azon osztályához tartozó, melly a'
legnagyobb erények példáit adá a' világnak, honnan emberi nemünknek majdnem
minden valóságos jótévői származnak, de mellynek nagy férfiai — hogy a'
romainak Metellus' híreről használt hasonlatosságával éljek — mint a' fa, észrevétlenül
nőnek évek leforgása alatt. — Minden mit Körösi gyermek éveiről Hegedüs Sá-
muel úr egyszerű, de ép ez által olly szívhez szóló necrologjából tudunk, abban
áll: hogy Körösi már ezen korában szorgalom 's jó magaviselete miatt nevelői 's
iskolatársai által kedvelt gyermek vala, kitünőbb nemes érzemé...

vedélyek, tudományos iparkodásaiban mutatott állhatatos szorgalom, mint kitűnő elméleti tehetségek által.

Egykori hivatattása még titok vala a világ 's önmaga előtt, 's habár kelet felé tekintve, honnan a nap emelkedik, 's mint hallá, ősei jöttek, a gyermekekkel kimondhatlan vágygyal telt is el, 's habár eldődeinek tetteiről hallva – mellyeknek emléke a székely nemzet között elevebben fenmaradott – szive hatalmasabban dobogott, 's néha egy titkos sejdítés, melly őt nehéz jövőjére inté, a gyermeket rövid gondokba merité: vágyainak nem vala biztos tárgya, sejdítéseinek hiányzott iránya még, 's korának játécai vagy kis foglalatosságai, miknek hiv teljesítése már a gyermeket jellemzé, hamar szétoszlaták a gyöngé felleget, melly szelíd derűtségű arcját egy pillanatra elkomoritá.

De a boldog gyermekkor nem tarthat soká annál, kinek nagy feladás jutott; a szív, melly egykor magas célokért fog dobogni, nem maradhat soká nyugodtan, 's az ösvény, mellyet követni hivatattása, már jókor elválik a mindennapi élet tág útjaitól, ott hol azok könnyűek 's virágozók még. Így Körösink is még felíg gyermekkorában érzé hivatását, Csakugyan Herepei Ádám a történet-tudományokban adott jeles oktatásának, melly akkor az enyedi ifjúságot e tudományra lelkesité, kell-e tulajdonítani az ifjú kora ébredését – mint azt idősb barátja Hegedüs hiszi – véletlen esetnek, vagy egy szónak talán, melly akkor látszólag következés nélkül hangzott el, de melly a gyermek szívébe termékeny magként esve erős gyökereket vert: ki tudhatná ezt? – A gyenge szálakat, mellyekből a végzet éltünk változhatlan fonalát szövi, nem ismeri senki; elég tudnunk, hogy az óriási terv már tizennyolcz éves korában támadott Körösink szívében, 's hogy a lelkesült ifjú már akkor két iskolatársával ígéretet tön keresztülvázva Ázsiát, felkeresni egykor népünk elhagyott maradványait.

Kik Körösit élte ezen korában ismerék, még most is szeretettel emlékeznek a szelíd ifjúra, ki részt véve minden nemes érzelmeikben, meleg barátsággal ragaszkodva társaihoz, állt ott közöttök. – Magas terveit, mellyekről később annyi-val kevesebbet szólt, mennyivel erősebb föltételle váltak kebelében, csak kevesen ismerék. Mint a folyó annál nyugodtabb felszinnel fut célja felé, minél mélyebbre ásta ágyát: úgy arcának szelíd kifejezése alatt nem kereste senki a nagyszerű gondolatot, mellyel lelke mélyében küzdött; 's mert kevesen tudják, hogy az, mi valóban nagy, mindig egyszerű is, hogy magas föltételek kivételére jobb előkészület nincs mint egészen betölteni azon kört, hová végzetünk által állítatánk, – még azok is, kik Körösi terveit előbbi időkből ismerék, midőn őt olly nyugodtan, olly hiven teljesítve hivatalának mindennapi kötelességeit, látták: csak inkább nagyszerű gondolatnak, mint olly valaminek vevék e terveket, miknek később teljesülniök kelle. 1815-től fogva azonban, midőn Körösi a göttingai egyetembe lépett, 's tudva hogy szándoka kivihetésére mindenek előtt a keleti nyelvek ismerete szükséges, magát egész szorgalmával Eichhorn vezérlete alatt e nyelvek tanulására veté – föltétele valamint szívében megerősödött, úgy azok előtt, kik őt közelebből ismerék, tovább titokban nem maradhatta.

Azon rövid időszak, melyet a göttingai egyetemen töltött — mindössze harmadfél év — s híres tanítójának tanácsai üdvös s állandó befolyást gyakoroltak Körösi egész életére; nemcsak mert a keleti nyelvek ismerete nélkül föltételei soha sem valósulhattak volna, de főképp mert Eichhorntól hallva, miként a középkori arab írókban a magyarok ázsiai történeteik s vándorlásaikról sok található — már akkor elhatározta magában, hogy mielőtt nehéz feladásához hozzá fogna, Konstantinápolyban minden arab írókat átkutatva, könyveikben keresendő útmutatóit, — s csak ebben fekszik annak magyarázata, miért indult ki utasunk kelet-dél felé, s nem inkább észak-nyugatnak, azon úton, mellyen történetíróink szerint apáink jöttek, s mellyen, úgy látszik, könnyebben akadhatunk nyomdokaikra? Hogy Körösi mind azon okokat, mellyek útjának kelet-éjszak felé való folytatását tanácsolák, szintolly jól ismeré mint bárki más, sőt hogy konstantinápolyi útját csak előkészületnek tekintve, épen ezen irány követése fekvék szándékában: világos nemcsak azokból, miket Hegedüs, kivel ő 1819-ben már határozattá vált föltételét közlé, necrologjában akkori terveiről mond, hanem világos még inkább abból, hogy dicső utazónk, tudva mikép ezen irányban útja nagy szláv tartományokon vezetendí át — honlétének végső évében, egészen a szláv nyelvek tanulására adta magát, s e végett 1819-ben tavasz kezdetétől őszig hét vagy nyolcz hónapot töltött Zágrábban.

Ezen útjában dicső társunkat Kenderesy Mihály kormányshéki tanácsnok segíté, ki neki nemcsak ez alkalommal száz forintot ajándékozott, hanem egyszersmind, míg útja tart, évenkénti száz ft segedelem adására kötelezé magát; — s bár milly csekélynek látszassék az magában, mi csak Körösink takarékossga által válhattott fontossá: a haza köszönetét érdemli azon férfíú, ki társunknak nehéz pályáján első nyujtá segéd kezét: ki az ifjút akkor midőn nagyszerű föltételei csak ábrándoknak tartattak, midőn neve e hazában ismeretlen vala s pártolása senkinek dicsőséget nem szerezhete, el nem hagyá küzdései közt; ki a dicső vándornak első üdvözlé szándékát, első gerjeszté benne azon meggyőződést, melly a gyöngébbnek feltartására szükséges, de a szilárd s elhatározott kebelnek is vajmi jól esik azon meggyőződés, hogy valaki van, ki szándékaink józanságát s kivihetőségét átlátja, s ha czélunkat el nem értük is, azon részvéttel fogja hallani bukásunkat, mellyel az emberek dicső csatában elveszett bajnok sirját áztatják, s mellyet senki inkább nem érdemel, mint az, kit nemes törekvések között, mielőtt sikerét élvezheté, ért el nehéz végzete.

Zágrábból tél kezdetén gyalog — mint az utolsó időkben gyakorlat végett utazni szokott — szülőföldjére visszatérve az egész telet majd Enyeden, majd Szászvároson s Kolosváratt tölté barátjai közt, még egyszer — utolszor élve néhány hónapig azon hazában, mellynek emlékdús térei fölött a gyermek keble hónapok lángoló szeretetében dobogott, mellynek magas csúcsai hótakart méltóságukban a széky szívében annyi kedves emlékeket ébresztének. — Mind azon részvét s érdek azonban, mellyet személye hónapok gerjeszte, jóakaróinak tanácsa, s barátjainak kérései lelkének szándékát nem változtathaták meg, s bármi jól ismerheté is azon nyugott boldogságot, mellyet elvonva a világ zajától a

tudományok' művelésében 's egy családi kör' csöndes tűzhelye körül élvezhetünk, bár mi tisztán itéle is a' már harmincz évet túl élt férfiú – ki több mint tiz évi tudományos előkészületek után, az ábrándozó gyermek' optimismusán rég túl vala – mind azon veszélyekről 's nehézségekről, mellyek őt céljának kivitelénél várák: erős szívét semmi nem tántoríthatá meg föltételében, mellyhez őt nem önösség, vagy hiúság hanem lelkének benső érzete vezette, mellyet élte' föladatainak gondolt, 's melly után fáradva önmagáról rég megtanult feledkezni.

1820-ban tavasz' kezdetén még egyszer elment Enyedre, – e' helyen, hol ifjúságának nagy részét tölté, az időben egykori tanítója Hegedüs Sámuel lakott, 's ő bucsút jöve venni élte'nek egyik legjobb barátjától. – Könnyen öltözve kis pálczával kezében mintha épen csak ki a' mezőre készülne, lépett barátja' szobájába az utazó, 's elmondá: hogy holnap indulni fog. – Körösi nyugott vala, arczán azon derűtség mutatkozott, mellyet csak magával tisztába jött kebel élvezhet, 's mellyet céljához közelítve érezni csak erős kebelnek adatott – nyájas beszélgetések közt folyt le a' nap – az utolsó, mellyet a' barátok e' földön együtt tölthetének. – Jövő reggel a' vándor utnak indult; barátja, ki őt a' mezőre kíséré, a' Maros partjáig követte szemével a' távoztót. – Körösi megkezdé nehéz pályáját, 's a' haza nem látta hű gyermekét többé.

Ne várja tőlem a' tisztelt gyülekezet, hogy Körösi' Ázsiában tett utjának részleteibe, hogy tudományos működése' 's érdemei' megítélésébe ereszkedjem; arra hiányoznak adataim, erre nem érzek magamban képességet. Csak rövid vázlatát fogom adni dicső hontársunk' életének, mellynek eredményeit érdemök szerint méltányolni egyedül azok képesek, kik vele a' tudományok' ugyan azon mezzején fáradoznak, de mellynek emléke – mint a' bércz ha magasságát nem ismerjük is, bámulással tölti lelkünket.

Egy levélből, mellyet Körösi Teheránból dec. 21. 1820. az enyedi collegium' patronusaihoz irt, tudjuk, hogy megváltoztatva előbbi utazási tervét, a' Balkanon keresztül Syrián áthaladva, utazása' első évét Persiában végzé.

Érdekes e' levél, mert a' férfiú' jellemét festve tisztán kimondja azon célzt, melly után kiindult. „Én hogy mind tulajdon vágyódásomnak eleget tegyek – így szól Körösi – mind pedig nemzetemhez való háladatosságomat 's szeretetemet' megmutassam, számba nem vévén a' fáradságot, távolságot 's megtörténhető veszedelmet, azon fáklyánál fogva, mellyet Németországban gyújtottam meg – elindultam nemzetem' eredete' fölkeresésére; az ég megáldá lépéseimet 's ha valami nagy szerencsétlenség nem ér, rövid idő alatt megbizonyíthatom, hogy nem helytelen fundamentumon épült az én meggyőződésem!!” Utjának részleteiről e' levélben nem foglaltatik semmi – hihetőkép mert még közelnek véelve célját, a' legszélesb kiterjedésben örvendetes relatiót tenni reménylt.

Teheránból, hol Körösi az ott lakó angoloktól 's főkép a' nagy érdemű Willoktól mindenkép segítve egy ideig tartózkodott, a' fáradhatlan utas nem is várta meg a' segedelmet, mellyet hazájából kért, 's melly neki az angol követség' útján küldetett, Tibet felé indult, hova őt némely tibeti szavak' magyar hangzása 's

gondolá, nyelvünkkel rokonsága hívá; de hol azon egy levélből, mellyet ottani tartózkodása alatt hazájába irt, csak ismét azt tudjuk meg, hogy a tibeti nyelv tanulásával foglalkozik.

Homályos fátyol takarja mind eddig azon időt, mellyet Körösi Tibetben töltött. Tudjuk, hogy Kis-Bocharián keresztül a gobi pusztá felé vándorolt; hogy részint Moorcrafttal, részint maga a Himmalaya völgyein s Tibetben körüljárt. Ez utak története s eredményei azonban előttünk ismeretlenek; az egy, mit bizonyosan mondhatunk, az: hogy idejének legnagyobb részét, melly Teheránból elindulása, s Calcuttába érkezte közt fekszik. Kaman és Zsimkaz buddha kolostorokban tölté. Elkülönözve a világtól kilencz négyszög lányai szobában, hol a hévmérő négy hónapig mindig 15 fokkal 0 alatt állt, s ő fa nélkül, reggeltől estig dolgozott, — ez a helyzet, mellyben hontársunk hosszú éveket töltött, s többet 40.000 tibeti szónál összeírva azon nyelvnek ismeretét megszerzé, mellynek irodalma, mint gondolá, őt nemzetünk eredetének fölhalhatására segítheti; s a tibeti nyelvnek első grammaticája és szótára, mellyet ő készített, egyik dicső eredménye azon hosszú tudományos martyságnak, mellyre hontársunkon kívül talán senki lelkében elég erőt nem talált volna.

Elkészítve ezen munkákat, hogy azokat a világgal közölje, es hogy mas tuosokkal értekezzen. Csoma végre elhagyá szomorú lakását, mellyben annyi éveken át dolgozott; és Simla és Subhatu felé Calcuttának indult. Ez azon időpont, mellytől kezdve társunkról, magamnak valamivel részleteseb ismereteket szerezheték; gyérek ezek is, de teljes hitelességökért a híres utazó b. Hügel Károly úr neve kezeskedik, ki Indiában tartózkodva hontársunkkal közelebb ismeretségben állt, s azokat velem közölni szives volt; s e kevés részletek is elégségesek hontársunk nemes jellemét velünk megismertetni.

Azon időben, mikor Körösi Subhatuba jött, félve orosz emissariusok befolyásától, az angol-ind kormány minden éjszak felől tartományiba jövő utast föl tartóztata; s habár az angol residens, ki Csomának a kamani kolostorban tartózkodásáról s életmódjáról rég hirt vett, őt gyanu nélkül fogadá, s az idegent, ki a Himmalaya szegényebb néposztályainak ruházatában érkezett, tisztelő barátsággal üdvözlé: nem álla szabadságában őt utjának folytatására föl hatalmazni, mielőtt arra az 1400 angol mérföldnyi távol fő kormánysektől engedelem nem adatnék. Tudtára adá Körösinek e kénytelenséget s felszólítá őt, mondaná meg, mulasztott idejének kárpótlásaért mit kíván? Mire azonban Körösi kinyilatkoztatva, hogy e mulasztás által jelenleg kárt nem szenved, végre csak azt fogadá el: hogy Subhatuban való tartózkodása alatt költségei, mellyek hónaponként őt rupiánál többet nem tevének, az ind-angol kormány által fődöztessenek. Bámulá a kormányzó e férfiú nagylelkűségét s midőn számára ötszáz rupiát tudta nélkül félre tenni, önházába fogadá az idegent, ki azalatt kérésére ázsiai öltözetét letéve magyar nadrágban, mellényben s kék frakkban — mikint hon, s a forró indiai égalj ellenére halálaig járn szokott — jelene meg Subhatuban.

A várt engedelem végre megjött, s a residens, ki utazónkról már előbb a legkedvezőbb jelentést tevő, bucsút véve több hónapos vendégétől Prinsep Jakab híres calcuttai tudósna ajánlá őt, kinek Körösi számára már előbb azon ötszáz

rupiát átküldötte volt, melyeket hontársunk mulasztott idejének kárpótlásául a kormánytól elfogadni nem akart.

Calcuttában, hol őt híre megelőzte, szíves fogadás várta Körösit; a tudósok, kik előtt Tibetben tett tudományos buvárkodásai ismeretesek valának, s a közönség, melyet rendkívüli életmódja s főképp Subhatuban mutatott önzetlensége érdekelt, egyenlő kíváncsisággal fogadák az idegent, s az ázsiai társaságnak tagjává nevezve, a méltánylat, melyet itt talált, némiképp kipótóla azon nehéz áldozatokat, melyekkel azt megérdemlé. Egy nagy fájdalom vára azonban Körösire ez új körében, s mint később sokszor mondá: „életének legkeserűbb pillanatai azok, melyeket ez neki okozott.”

Körösit Tibetbe való utazásra s e nehéz nyelv megtanulására némelly tibeti s magyar szavak közt gyanított rokonság bírta, s habár későbbben észrevéve a különbséget, mely a két nyelv közt létezik és csak azon reménységben folytatá studiumát, hogy a tibeti irodalomban nemzetünk eredetére nézve fölvilágosításokat találhat: mégis azon meggyőződésben fordíta annyi szorgalmat e tanulásra, hogy gyökérnyelvet tanul, melynek ismeretéhez más könnyebb úton jutnia nem leheté. Midőn most Calcuttában fáradságának eredményeit más tudósokkal közlé s tőlök hallá hogy e nyelv, melynek megtanulására ő férfi erejének legjobb részét szentelé, csak a sanskritnak romlott dialectusa: midőn meggyőződött, hogy azt, miért ő annyit szenvedett, sokkal könnyebben érheté volna el: szívet leírhatlan fájdalom tölté s az erős férfiú, ki annyi szenvedéseket nyugodtan s panaszi nélkül elbírt, kórágyra vetetett e meggyőződés által.

De Körösi nem tartozott azok közé, kiket fájdalom földre sujt, s habár annyi hasztalan fáradozás emléke élte végeig keserűséggel tölté lelkét, megismertetve működése eredményeit a tudományos világgal, miután tibeti grammaticáját és szókönyvét az ázsiai társaság pártfogása alatt kiadta volna, újabb erővel fordult a sanskrit nyelv megtanulásához.

Azon idő alatt, melyben munkái kiadásával foglalkozott, az ázsiai társaságtól felszólítva egyszersmind e társaságnak 1100 kötetből álló tibeti kéziratgyűjteményét rendezé a nagy orientalista, s ezen óriási munka, melyet tizennyolcz hó alatt olly pontosan vége el, hogy minden kötet első lapján czímét s foglalatjának rövid kivonatát diákul följegyzé, új alkalmat ada neki bebizonyítani azon önzetlenséget, mely őt jellemzé. Princep ajánlatára -- ki őt hiv barátsággal követve a mindennapi életben tapasztalatlant, minden viszonyok közt segíté -- a társaság, míg e munkát bevégezendi, havonként 200 rupiával akará megjutalmazni fáradozását, melyeket azonban Körösi minden szegénysége mellett sem fogadott el, -- kimondván: mennyire helytelen volna jutalmat elfogadni olly valamiért, mi neki magának annyira kedves és mihez hogy engedelmet nyerjen, ha tehetné, kész volna önmaga havonként annyit fizetni.

Ekkor érkezett Calcuttába azon segedelempénz is, mely Körösi számára az 1830-iki országgyűlés alatt a hazában gyűjtetett, s mint érdemeinek hazája általi elismerése, örömmel tölté szívet; a pénzt magát átadva Princep barátjának azon időre tevé el, mikor majd honába visszatérend, hogy rajta ind könyveket s kéz-

iratokat vásárolva a hazának tudományos kincseket hozzon azon segedelemért, mely szemében csak, mert arra inté, hogy neve honában felejtve nincs, nyere becsét.

Körösinek nem vala szüksége segedelemre; az ázsiai társaság épületében lakván az egyszerű férfiú, ki rizs és theával élt és szalma zsákon aludt és dolgozott, nap-pal csak ritkán hagyva el szobáját, – anyagi szükségeken felülállt; és azon nemes büszkeség, mely őt egész életén át föltartá, függetlensége érzetében pótlékok talált a számos nélkülözésekért, melyeket szenvedett. De mennyivel közönyösebb vala honfitársunk minden anyagi szenvedésekre nézve, annyival érzékenyebben fogadá, annyival nehezebben tűré mind azt, mi büszkeségét csak távolról is sértheté – kevesebbé bántva ha érdemei nem méltányoltatnak, mintha jótétemények által magát önszemei előtt lealázva gondolá.

Egy példája jelleme ez oldalának következő: Princep, kire a hazájából nyert segedelempénzt bizá, jobbnak találván ha az kamatozik, félig Körösi engedelmevel, félig nélküle, barátjának rá bizott tőkéjét egy calcuttai bankra bizá, mely rövid idővel ezután a többi indiai bankok nagy részével együtt megbukott. S miután ez alkalommal Körösi pénze is elveszett, Princep ajánlatára az indiai társaság honfitársunk egész veszteségét kipótolá. Az egész dolog hírlapok útján közöltetett, és mindenki által jóvá hagyatott. Csak ő maga, ki ezen adomány által magát sértve érzé, nem nyugodhaték meg ez eljárásban, és sokáig tartott, míg barátjának megbocsátá: hogy indítványozója volt olly valaminek, mi által becsületét sértve gondolá.

Tisztelet és méltánylat fogá körül dicső társunkat az angol-ind kormány fővárosában, és mind az ázsiai társaság tudós tagjai, mind a kormány teljes mértékben elismerék a rendkívüli férfiú érdemeit. Ő maga elkülönözve azonban a társaságtól, csak a tudományoknak élt. Magába zárkozottan, mintha nagy titkot rejtene, melyet senkivel közölni nem akar, idegen az idegenek közt, csak ritkán, és kevesekkel lépe közeli érintkezésbe. Princep holta után talán nem vala senki, ki őt barátjának nevezheté. Lelke előtt mindig távol hazája állott; előtte azon cél, mely után hosszú vándorlására kiindúlt, és melyet elérni, éltének egy végső reménye vala.

Igy folytak évek, nem szünő munkásság között, és Körösi teljesen bírva már a sanskrit nyelvet, átkutatva az arab, sanskrit és tibeti irodalmakat, elkészülve érzé magát és újra utnak indúlt. Meggyőződése szerint a dzsugur nép, mely Lassától kelet és éjszak felé Cham tartományban China nyugati határain lakik, vala az, melyet egész éltén át keresett és melyben végre eldőeink ivadékait föltalálándja, – és e vélemény, mely nyelvrokonságon és azon meggyőződésen alapult: hogy a húnok elhagyva hazájokat, Közép-Ázsiától távol kelet felé keresendők – új reményekkel tölté lelkét és Lassa vala a cél, mely után a már ötven éven túl élt férfiú ifjuságának egész lelkesedésével zárandoklott. Így ért ő 1841-ben mart. 24-én Dardschilingbe Sikken tartományába, hol az angol ügyviselő Campbell úr által szívesen fogadva, egy ideig, míg a lassai lámától tovább utazásra engedelmet nyere rend, tartózkodni akart.

Körösi derült vala e napokban, céljához közel érezvén magát: remény 's bizodalommal tekintte a jövőbe -- 's úgy látszott, mintha elzárkozó kedélye, mellyel céljait máskor titkolá, megváltozott volna.

Elmondá Campbellnek egész életét: a' célzt, melly után utra indult; a' nehéz szenvedéseket, mellyeken tudományos vizsgálatai közben keresztülment; ismereiteit, mellyeket olly drága áron szerze, 's mellyekért most végre elnyerendi jutalmát. Hisz' ő céljához közelgett, miért titkolni tovább terveit, mellyeknek létesítésében őt senki többé meg nem előzheti; miért nem vallani meg, mennyire vágyódik ő is az emberek' méltánylata után -- midőn a' ponton áll, hol hivatását betöltve a' dicsőség fáradozásáért nem hiányozhat; 's ő nem csalódott: a' fáradt vándor céljánál állt.

Április' 6-án Campbell úr Csomát betegen találá; -- a' Himmalaya' völgyeiben uralkodó veszélyes láz megragadta hontársunkat, 's az orvosi segedelem, mellyet eleinte elfogadni nem akart, elgyöngült testét nem tarthatá fel többé. Ápril' 11-én 5 órakor reggel, körülfogva Campbell, Griffin doctor, 's néhány dardschilingi angoltól hunyt el fájdalmatlanul dicső társunk, 's kinek szive csak honáért dobozott, ki nemzete' feldicsőítésének szentelé napjait, annak idegen nyelven mondá el dicséretét egy angol -- távol sírja fölött.

De midőn nagy hontársunk' halálára emlékezve szívünk fájdalommal telik el; midőn a' gondolat hogy e' hazának leghivebb gyermeke olly távol tőlünk hamvad el, ott hol sírja felett emléket nem emelhetünk, hova e' hon' gyermekei nem zárandokolhatnak, hol talán évekig egy magyar' könyei sem fogják áztatni nyughelyét: ne felejtjük el azokat, kik társunknak pártolói, barátjai valának míg élt; kik ha hazáját nem pótolhaták is ki, legalább enyhíték a' vándor' szenvedéseit; ne felejtjük azon dicső népet, mellynél Körösi' neve hanem is szeretetben mint nálunk, legalább tiszteletben fog maradni.

Dicsőn 's fenségesen áll a' britt, Europa' népei között; a' világ' öt része ismeri hatalmát 's lobogója uralkodva lebeg a' nagy tenger fölött; 's mégis nem ez az, mi Albionnak legszebb dicsőségét teszi, mi minden gondolkozót neve' említésénél önkénytelen tiszteletre bír. Az állhatatosság, mellyel szellemi céloktól küzd; a' diadalok, mellyeket az emberiség 's tudomány' mezején kivitt; a' rokonérzet, mellyet minden nagy gondolat 's érzemény; a' méltánylat, mellyet minden való érdem, mint Körösié -- népénél föltalált: ez az, mi létét a' polgárosodás, mi főnállását minden nagy- 's nemesnek főnállásával ugyanazonosítja, mi nevét nagygyá 's dicsővé teszi a' világ' népei között. -- Az angol nép az, mellynek isten után a' dicsőséget, melly Körösi' érdemeiből ránk háramol, köszönhetjük. Teheranban Willok, Tibetben Moorcraft, Calcuttában Princep, Dardschilingben Campbell -- angolok valának azok mindig 's mindenütt, kik hontársunkat tanácsal 's jótettekkel segíték; kik elismerve érdemeit, azt mit e' haza dicső gyermekeért nem tehető, vagy tenni elmulasztá, hiven kipótolták, 's habár a' tibeti grammatica és szókönyv által lerótta tartozását 's pirulás nélkül fogadható el az idegen' jótéményit: szent kötelességet teljesíték, midőn társaságunk, midőn Körösi' minden tisztelői', midőn egész hazám' nevében nyilván köszönetet mondok e' föld'

legdicsőbb népének azon pártolásért, segedelmekért, mellyeket hontársunk mind egyes polgárainál, mind kormányánál talált.

„S most sírjától tekintsünk vissza még egyszer Körösi életére. Midőn ő félig gyermekkorában élte' célját megválasztá: ki hitte volna akkor hogy a' határozat, mellynek nagyszerűségétől csak a' tapasztalatlan ifjúkor nem ijedne vissza, soha változni, vagy gyöngülni többé nem fog. „Gyermek' merész álmai!” gondolták azok, kiknek az ifjú föltételét, nagyszerűsége miatt piruló arczokkal elbeszélé: — „ha majd az élet' tapasztalásai megismertetik vele a' világot 's öngyöngeségét: szemei előtt e' fenséges álom önkényt eloszlik.” — S ők nem hibáztak, kik akkor így gondolkoznak, mikint a' felkelő nap csak a' táj' legmagasabb csúcsaira veti első sugarait, úgy ifjú képzetünk előtt létünk' legemeltebb magasságai tűnnek föl először, 's valamint ritka, ki Körösi' akkori korában egy elérhetlen célt nem tűzött volna ki magának, úgy nincs mit a' tizennyolcz éves ifjú' föltételeiben bámulhatnánk — egy gyermek' merész álma vala mi akkor lelkét tölté. De midőn látjuk, hogy a' gyermekáalom nem oszlott el az élet' hideg érintése alatt, hogy a' férfi a' gyermek' ábrándjáról le nem mond, hanem egyenként legyőzve akadályait, szembeszállva minden veszélylyel küzd, míg célját eléri vagy a' tusában elvesz: nem telik-e lelkünk bámulással; nem érezzük-e hogy azon hatalmasok' egyike előtt állunk, kiknek nem a' világ, hanem önszivök jelöli ki irányukat; kiknek a' süker, mellyet szerencse ad, 's a' diadal' fénye nem szükséges hogy ragyogjanak? — Nem kell-e megvallanunk, hogy Körösi azon kevesek közé tartozik, kiknél mint zászlón ha ellenkező szél redőit szétbontá, czimere és színei egészen látszanak meg — úgy csak vések közt tűnik fel előttünk nagy lelköknek egész szépsége; 's ha van ki honáért többet tett, nincs senki, kinek állhatatosságban példáját követni dicsőbb volna.

„S vajjon nem szomorú tévedés-e ez, melly Körösit egész életén át vezette”, így gondolkozott talán akkor sok e' hazában, midőn Körösi' távozásának hírét vevé; — „nem kell-e fájlalnunk, így elmélkednek talán sokan maiglan, hogy ennyi tehetség, ennyi lelkesülés, egy elérhetlen, sőt elérve is olly csekély hasznú célra fordított? Nincs-e a' magyarnak elég tennivalója hazájában is, a' tudomány' 's művészet' még kopáron fekvő mezején, a' köz élet', polgárosítás' nehéz de dicső ösvényein? S ha Körösi óriási honszeretetétől áthatott lelkesedésével ide fordul, ha azon legyőzhetlen akarattal, mellyet mint vasat csapások, annyi inség 's viszontagság csak keményebbé aczéloztak, e' termékenyebb térek' egyikén működik: őt magát mennyivel szebb dicsőség, a' hazát mennyivel több üdv várta volna működései után!” S ők talán nem csalódnak, kik így okoskodnak. Ki dicséret után vágyódik, az a' mindennapiság' járt ösvényéről ne térjen el; maradjon ott a' poros úton, hol vele ezerek haladnak, 's ha a' célhoz, melly után ezeken fáradsz, sebesebb léptekkel közelíthet, a' körülte lihegő csoport bámulni fogja a' hatalmas járót, ki által megelőztetett 's kit ha utólélnie nem, legalább követnie lehet. — Az ember isteneiben is csak önképe' mását imádjá, 's esztelennek vagy szörnyetegnek hirdeti azt, kivel magát összehasonlítani nem lehet. — Kinek haszon kell, ki élvezni vagy legalább látni akarja a' gyümölcsöket, mellyeknek

magvait elhínté: szűkebb körökre szorítsa vágyait; csak ha kis czélokra irányozá, várhatja teljes süker az ember munkásságát. Az út, mellyen Kőrösi haladt, nem az, melly népszerűséghez, vagy haszon- 's élvezethez vezet. — De vajjon csak a pilanatnyi méltánylat, csak a haszon mellyet forinton- 's garasonként számolhatunk, mérlege tetteinknek? Ha úgy, akkor Leonidas' dicső halála balgaság; akkor mindazok, kik nagy igazságokért koruktól nem méltányolva, sőt a tömeg gúnya közt vértettek el — hasztalanul onták véreket. — Amaz midőn körülfogva a persa hatalomtól nemes vérét ontá, az ellent nem tarthatá vissza hazájától 's látszólag hasznosabban cselekszik, ha annyi bajnokkarta a hon' más csatáinak tart föl; ezek korunk' eszméit vagy tévedésit védve, azon lelki erővel, melly nekik csak üldözést szerze, tapsot 's dicsőséget vihatnak ki, 's mégis ki kétkedik érdekeiken? Ki merné mondani, hogy ők nem jól cselekedtek?

Valamint a hegypatak, melly szikláról sziklára omolva magas vizesésekben a völgybe száll, sebes árjaival a hajót, melly rá bizatik, széttöri, 's rohanásának óriási erejével malmokat nem hajt, midőn hatalmas szavával a teremtés' főséges csodáit hirdeti, nem hasztalanul zúgott le magas tetejéről: úgy vannak emberek kiknek hivatásuk, hogy midőn nehéz pályájakon átfutnak — emberi természetünk' egész nagyszerűségét tüntessék föl. 'S nekik szép hivatás jutott ez életben, nem csak tettekre, mellyeknek nagyszerű következesit mindenki észreveszi, — az emberi nemnek szüksége van nagyszerű példákra is, hogy a serdülő ivadék, maga előtt látva a férfiút, kinek követésére magát gyöngének érzi, fölfelé tekinteni, nemes czélokért lelkesedni, értők fáradni, nekik áldozni tanuljon, 's kinek élte e' czélnak megfelelt, annak nem hasztalan folytak le napjai.

'S vajjon nem nagyszerű példaként áll-e előttünk Kőrösi? Példája azon állhatatos kitűrésnek, mellynek irányát a halál félbe szakaszthatja ugyan, de földi erő meg nem változtathatja; példája hogy nehézség nincs, mellyet erős akarat legyőzni képes ne volna; példája mindenekelőtt azon lángoló honszeretetnek, melly valamint emberi tetteinknek legtisztább; úgy minden valóban nagy- 's nemesnek egyedüli kútforrása.

Igen, Kőrösi szerette hazáját, lángolón mint kevesen, önösség nélkül, mint tán senki e' világon. Olly korban születve 's olly viszonyok közt, hol az ifjú, tért nem látott maga előtt nagy cselekvésre, körültekintve honában 's halálhoz hasonló álomban látván népét, mellyre nem felleg, de nehéz ködként borúla az ég, vész 's fény nélküli napot ígérve jövőjének, az erős ifjú lélek tettek 's áldozatok után vágyódva, elfordult a jelentől hol szive szeretetének czélt nem talált, 's népe multjában keresé lelkesülése tárgyait. — Honszeretet vala az, mi szivét tölté; de nem a jelen, melly nyomorúan állá előtte; nem a jövő, melly olly keveset ígért: népének multja vala az, mi szivét földobogtatá. — Az erős magyar faj, melly Ázsia közepéből egy ezred előtt küzköde e' földre jött, 's erős karjával egy nagy hazát szerze gyermekeinek, nem vesztetett el egészen. — Elgyöngülve itt a' hosszú küzdelmek után, tespedve béke közt, elfajúlva annyira, hogy már nemzetiségét felejtni indult; ki tudja, a' törzsök, mellynek véstől elkapott magvaiból egy ezred alatt itt erdő lett, ott Ázsia közepett feltartá magát régi erejében —

szebben zöldelve ősi földjén, hová isten által teremtetett, mint itt az idegen égajl alatt. — 'S ha ifjú lelkében egy rejtélyes nem ismert érzelem támada e' gondolatoknál, honvágyhoz hasonló, 's mégis melly őt hazájában nyugodni nem hagyá, melly őt messze ismeretlen tájak felé inté; és midőn a' szegény székely diák, lelkének sugallatát követve végre útnak indul, midőn ő a' magános, vagyontalan, senki által nem segített ifjú, csak félig bírva még azon előkészületeket is, mellyek nehéz föladatának sikeres bevégzésére megkívántatnak, felkötí úti saruit, hogy a' világ' más részében eldödeinknek egy ezred év előtt elhagyott lakhelyét fölkeresse, hogy honmaradt testvéreinknek köszöntést hozzon egy ezred előtt kívándorolt véreitől, kik messze nyugaton nagyszámú, ha nem is nagy nemzetté nőttek; hogy ha netalán szenvedés a' magyar' rendeltetése mindenütt, 's eldödeink' ivadékát elnyomva más népek által, szerencse 's dicsőség nélkül találná, a' régi magyar törzsöknek ágait elhozza magával, vagy letelepedjék ott 's műveltség, jólét 's vallás' apostola legyen köztök: nem a' legtisztább, legóriásibb honszeretet vala-e az, mi őt e' célra határozá?' 'S mi volt, mi őt annyi sorhegyeken, vizeken, tengereken 's míveletlen nemzetek' országain átvezette, mi őt Kaman és Zsimkaz kolostorokban annyi évekig elkülönözve a' világtól feltartá, mi az ötven évet túlélte férfiút arra bírá, hogy Calcuttát elhagyva utnak induljon, ismét az egy, soha szem elől nem vesztett cél felé; mi ada erőt a' férfiúnak, kérdem, ha nem honszeretet? Tán dicsőség utáni vágy? — Igen, Körösi vágyott dicsőség után, érezve hogy éltét egy nagy célnak szenteli; tudva mennyit szenvedett ennek eléréseért: a' tisztelet, mellyben neve az indiai tudósok közt állt; az érdek, mellyet emléke honában gerjeszte, jól esett a' férfiúnak nehéz fíradalmi közt; nem áll senki olly magasan vagy olly alant hogy magát embertársaitól egészen függetlennek nevezhetné. Az erénynek kiváltsága, hogy mást nem kíván, mint mit tőle megtagadni nem lehet — tiszteletet; 's bizonyosan az emberek' méltánylata nem vala közönyös dicső társunk' szívének sem. De vajjon a' dicsvágy maga, melly pillanatnyi elhatározású tetteknel csodákat mível, adhat-e erőt ennyi kitűrésre; a' húság birhat-e valakit arra, hogy lemondva a' közelebb fekvő dicsőségről, olly cél után fíradjon, mellynek kivívása olly valószínűtlen? A' dicsőség utáni vágy, maga azon ellenállhatlan szenvedély, mellyet a' tudományok művelők' szívében ébresztenek, illy tettek' magyarázatára elégtelen; ennyi erőt csak szeretet ad, ennyi áldozatra csak szeretet képes a' világon, 's ha azon érzeményt mellyel hona iránt viseltetett, elveszed, Körösi' élete örök rejtély fog maradni; 's ez az, mi emlékétt örökké kedvessé teendi e' hazában, miért neve azon kevesek közé fog soroztatni mindig, kiknek említésénél minden honfi szív földobog; mi által a' hazára nézve, látszó haszon nélkül lefolyt éltéből, a' legdicsőbb példának egyike válik; ez az mire gondolva, midőn dicső társunk' távol sírjára emlékezünk, a' kebel magas reményekkel íelik el; mert eszünkbe jut, hogy a' hazának, mellyet ekkép szeretni, a' nemzetiségnek, mellyért ennyit áldozni lehet, ha nagy multja nem legalább jövője van.

'S e' gondolat emelje lelkeinket dicső társunk' emlékénel!

A múlt homályban feszik előttünk, 's nem jutott talán senkinek fölemelni a fátyolt, mely nemzetünk eredetét takarja. Ki tudja? – Körösi talán elérte célját. – Hazája dicső eldőeinknek, a hely, hol mind az, mi fajunkból Ázsiában megmaradt, együtt van; a szent föld, mely után egész éltén át zarándokolt; ott terjede talán a vándor szemei előtt. Egy völgy a nagy Himmalaya áthághatlan havasaitól körülfogva, melynek földje egy ezred óta nem mívelve emberi kezektől, szabadságának egész erejével hajtja növényeit; hol csak a sas, ha sziklán rakott fészket körüllegi; csak egy távol vizesésnek vagy a nyári vésznek szava szakítja félbe a nagyszerű csendet; ez talán bölcsője nemzetünknek; – vagy Ázsia véghetlen pusztáinak egyikén, hol most a karaván szomorúan folytatja útját a nagy hallgatás között, hol az embernek nyoma eltűnt 's csak ittott egy halom, mely után a vándor útját irányozza, 's melyet a karaván vezetője sírhalomnak mond, emlékeztet a természet urára: talán ott fekszik nemzetünknek régi hazája. De midőn Körösi e tájakon áthaladt, 's leülve a sziklák egyikére, melyek eltűnt ivadékok által, hőseinek emlékül emelve fekszenek a völgyben, az utas, szívét sebesebben dobogni érezé; midőn a zöld kun halmok egyikére hágyva, 's a nagy, körülte terjedő pusztaságon körültekintve, keblét magyarázhatlan érzet tölté, mely őt nemzetére, elhagyott 's elérhetlen hazájára inté és szemeiből könnyeket facsart; ki mondá neki, hogy lábai eldőeinek szent porát topossák, hogy a cél, mely után szive olly hatalmasan vágyott, csak egy sír vala! 'S az utas újra felköté saruit, újra elindult nehéz vándorlására, éltének nagy célja felé, melynek elérését tőle talán csak azért tagadá meg végzete, hogy példáján eszünkbe jusson, miként munkásságunk tére nem a múltban, hanem a jövőben fekszik; miként nem eldőeink nagy neve, nem vérünk nemessége, hanem tettek emelhetik a magyart azon nagy népek sorába, melyeknek neve e földet dicsőséggel tölti el.

Népünk eredete, örök fátyolban fekszik előttünk. Mit nemzetünk múltjából ismerünk, habár egyes nagy erényeknek példáit, habár szenvedéseket, melyeknek sebhelyeit hordani dicső: olly tetteket, melyekre hivatkozva mondhatnók, hogy fajunk nagy hivatástól tebe, nem tūntet föl előttünk. – Tekintsünk körül e hazában 's ha sorsunk úgy akarná, 's mint eldőeink régi lakhelyeikről, úgy mi e földről hatalmas ellenek által elűzve, más éghajlat alatta keresnénk hazát; ha egy ezrednek lefolyta után, unokáink egyike mint Körösi eldőeinek lakhelyét keresve jőne vissza e földre; fel fogná-e találni nyomdokainkat? Hol e hazának terjedt határain a nagy nemzeti emlék, mely még romjaiban nevünket föltartaná? Hol az eszme, mellyel az emberi nem gondolatkinestárát mi gazdagítottuk? Mellyik a nagy felejthetlen eredmény, melyet küzködvé mi vittünk ki? – Annyi századot tölténk e földön 's utódunk áthaladva határain, csak egy nagy pusztaságot, vagy más népek teremtéseit fogná találni utánunk!

A múlt, szomorúan fény nélkül fekszik mögöttünk; forduljunk azért kettős lelkesedéssel a jövő felé 's fáradalmaink között adjon lelkünknek erőt azon meggyőződés, hogy a magyar dicsőségének korát túl nem élte még! Szép, nagy ősök emlékére visszatekinthetni, szép, olly fajtól származni, melynek neve a világot

dicsőséggel tölté el; de megelőzni eldőeit, nagy tettekkel nemesíteni azoknak emlékét, kiktől származánk; ez szebb, dicsőbb hivatás, 's mi nem panaszkodhatunk, hogy végzetünktől ez jutott ivadékunknak.

De midőn lelkünk a' szebb napok után sovárog, mellyekben a' magyar dicsősége' fénypontjára hág; midőn forró imával fordulunk istenünkhöz, hogy végre, annyi szenvedés után megáldja népünket; ne feledjük soha hogy a' hon' virágzása csak tettek' jutalmaúl adatik; ne feledjük mindeneelőtt, hogy nagy célok' elérésére nemcsak lelkesedés, de kitűrés 's állhatatosság kell; - kitűrés, millyennek példáját Körösi' életében látjuk, 's millyen őt ha nem is azon célhoz, melly után kiindúlt, 's mellynek elérése talán lehetlen vala, legalább azok' sorába vezette, kiknek a' jövő megadja koszorúit.

Messze tőlünk a' világ' egy más részében, ott hol a' nagy Himmalaya emeli hótakart bérceit, pihen most a' zárandok, hosszú vándorlása után. - A' szív, melly olly hön, olly erősen dobogott honáért, idegen földben hamvad el 's maga a' fű, melly pora fölött nő, idegen külsejű; de Körösi' emléke itt él közöttünk, 's míg e' határok közt szív lesz, melly hazája' nevéél feldobog; míg a' magyar, nemzeti-ségeért lelkesülni tud: dicső emléke felejtve nem lesz. Adja az ég, hogy élte' példája állhatatosságra 's férfiúi kitűrésre serkentve e' hon' gyermekeit; hogy neve, melly nemzetünk' emlékkönyvének egyik legszebb lapján áll, mennyivel többeket intsen arra: hogy csak ahhoz hű 's állandó a' jövőkor tiszteletében, ki hiven 's állandóan meg tudá maradni azon ösvényen, mellyet munkásságának választott.